

Naslov originala:
NOSTALGIA
MIRCEA CĂRTĂRESCU

Copyright © Mircea Cărtărescu 1993
Translation Copyright © 2018 za srpsko izdanje, Kontrast izdavaštvo

Za izdavača:
Vladimir Manigoda

Urednik:
Danilo Lučić

Prevod:
Ileana Ursu Nenadić

Lektura i korektura:
Duška Rajković, Anja Marković

Grafičko oblikovanje:
Dragana Nikolić

Štampa:
Kontrast štampa

Tiraž:
500

This project has been funded with support from
the European Commission.

Ovaj projekat je realizovan uz podršku Evropske komisije.

Co-funded by the
Creative Europe Programme
of the European Union

MIRČE KARTARESKU

NOSTALGIJA

Prevela: Ileana Ursu Nenadić

KONTRAST
Beograd, 2018.

PROLOG

*Otvaram knjigu, knjiga ječi,
Tražim vreme, vreme beži.*

Tudor Argezi

RULETISTA

Podari, Bože, mir Izrailov

Onom što ima osamdeset godina i nikakvu budućnost na zemlji.

BELEŽIM OVDE (ZAŠTO?) ove Eliotove stihove. Svakako ne kao potencijalni moto za neku od mojih budućih knjiga, jer više nikada neću pisati. Ako ipak i budem pisao, ove redove ne smatram ni blizu književnosti. Napisao sam dosta književnih tekstova, više od šezdeset godina samo sam pisao, a sada, na kraju svih krajeva, dopuštam sebi trenutak lucidnosti: sve što sam pisao posle tridesete godine nije bilo ništa drugo do glupo varanje. Sit sam više pisanja bez nade da ću prevazići samog sebe, da ću uspeti da preskočim sopstvenu senku. Istina, donekle nisam pravedan prema sebi, na jedini mogući način za umetnika, odnosno imao sam nameru da o sebi kažem sve, apsolutno sve. Ali iluzija je tim bila gorča, jer književnost nije najpogodniji način kojim možeš koliko-toliko realno reći nešto o sebi. Od prvih redova koje zapišeš na stranici, preko ruke koja drži nalivpero, kao kroz rukavicu, ulazi druga ruka, omalovažavajuća, a tvoj lik u ogledalu stranice beži poput živog srebra, tako da se od njegovih deformisanih bobica formira Pauk ili Crv ili Evnuh ili Jednorog ili Zmaj, dok si ti, u stvari, hteo da govoriš o sebi. Književnost je teratologija.

Već nekoliko godina spavam nemirno i sanjam starca koji ludi od samoće. Još me samo san stvarno odslikava. Budim se plaćući od samoće, čak i u danima kad se dobro osećam među prijateljima koji su još živi. Ne mogu više da podnesem svoj život, a činjenica da ću danas ili sutra preći u beskrajnu smrt goni me

da mislim. Zbog toga što moram da mislim, kao što čovek bačen u lavirint mora kroz pacovske rupe da nađe izlaz između zidova umazanih balegom, samo iz tog razloga pišem ove redove. Ne da bih (sebi) dokazao da ima Boga. Nažalost, i pored mnogo napora nikada nisam bio vernik, nisam imao krize sumnje ili poricanja. Možda bi bilo bolje da sam bio, jer pisanje traži dramu, a drama se rađa iz mučne borbe između nade i beznađa, gde vera ima određenu ulogu, suštinsku, čini mi se. Polovina pisaca u mojoj mladosti se preobrazila, a druga polovina je izgubila veru, što je na njihovu književnost imalo otprilike iste efekte. Koliko sam im samo zavideo zbog vatre koju su njihovi demoni palili pod koltovima u kojima su se batrgali kao umetnici! I evo me sad u svom uglu, klupko starudije i grčeva, na čiju se pamet ili srce niko ne bi kladio, jer od mene više nema šta da se uzima.

Čamim ovde, u fotelji, ophrvan mišlju da napolju više ničeg nema; samo crna noć sa beskrajnim slojem smole, crna magla koja vremenom polako guta sve pred sobom: gradove, kuće, ulice, lica. Jedino sunce u svemiru izgleda da je ova noćna lampa, a jedino osvetljeno mesto – zbrčkano lice starca.

Nakon što umrem, moj odar, moj ugao, nastaviće da pluta u crnoj magli, raznoseći ove stranice nigde, da bi ih čitao niko. A u njima je, na kraju krajeva, sve. Napisao sam hiljade stranica književnosti – sve je to prah i ništa. Maestralno vođene intrige, marionete galvanskih osmeha, ali kako bilo šta reći ovim neizmernim umetničkim konvencijama? Hteo bi da preokreneš srce čitaoca, a šta on radi? U tri je završio čitanje tvoje knjige, a već u četiri uzima drugu, koliko god da je bila sjajna knjiga koju si mu stavio u ruke. Ali ovih desetak-petnaestak stranica su nešto drugo, drugačija igra. Moj čitalac sada je niko drugi već smrt. Vidim joj crne, vlažne oči, pažljive kao oči devojčice, kako čitaju red po red dok zapisujem. Ove stranice su moj projekat besmrtnosti.

Kažem projekat, iako je sve – a to je moja pobeda i moja nada – istina. Strašno: skoro sve ličnosti koje žive u mojim knjigama

izmišljene su, a svima su se činile kao deca realnosti. Tek sada imam hrabrosti da pišem o realnom čoveku, koji je dugo živeo pored mene, ali koji se u mom ubeđenju činio potpuno izmišljenim. Nijedan čitalac ne bi prihvatio da u njegovom svetu živi stvarno takav lik, da se s njim gura u tramvaju i da udiše isti vazduh čovek čiji život je čist matematički dokaz jednog redosleda u koji niko danas ne veruje, ili veruje jer je apsurdan. Ali, jao! – Ruletista nije san, nije halucinacija jednog sklerotičnog mozga, nije alibi. Sada, dok mislim na njega, ubeđen sam da sam i sâm upoznao onog prosjaka na kraju mosta oko kojeg se roje svetla, a o kom piše Rilke.

Dakle, iako mi nije drag, Ruletista je postojao. Postojao je i rulet. Nisi čuo ništa o njemu, ali reci mi, šta si čuo o Agarti, drevnoj civilizaciji u unutrašnjosti zemljine kore? Ja sam proživio te neverovatne dane ruleta, video sam kako bogatstva nestaju i kako se stiču u životinjskoj svetlosti pušcanog praha. I ja sam takođe vrištao u niskim podzemnim salama i plakao od radosti kada bi izneli napolje čoveka sa raznesenim mozgom. Poznao sam velike majstore ruleta, industrijalce, zemljoposjednike i bankare, koji su se kladili u nepojmljive sume. Više od deset godina je rulet bio naš hleb nasušni i igra našeg veselog pakla. O tome se nije ništa čulo više od četrdeset godina? Razmisli, koliko hiljada godina je prošlo od grčkih misterija? Zna li neko danas šta se zapravo tada desilo? Gde ima krvi, ima i ćutanja. Svi su ćutali. Ili je možda svako ko je nešto znao, ostavio nekoliko nepotrebnih stranica nakon svoje smrti, kao što su i ove, koje će svojim skeletnim prstom pratiti samo smrt. Svačija smrt je individualna, crni blizanac rođen zajedno s njim.

Čovek o kojem pišem nije imao neko naročito ime, a svi su ga zaboravili pošto je ubrzo dobio nadimak Ruletista. Ruletista se odnosilo samo na njega, iako je bilo mnogo ruletista. Mogu da ga se setim bez nekog napora: tužna jedna prilika trouglastog lica na dugačkom tankom i žućkastom vratu, suve kože i neuredne kose. Oči jadnog majmuna, asimetrične, bile su čak i nejednake

veliĉine. Ostavljao je utisak nelagodnosti, prljavštine. Takav utisak ostavljao je i kad je bio obuĉen u radno odelo, ali i u smokingu koji je nosio kasnije. Gospode, kako bih Źeleo da se ovde malo bavim hagiografijom, da na njegovo lice bacim malo ĉudesne svetlosti, da mu u oĉi usadim malo vatre! Ali treba da stegnem zube i da progutam ove jadne trikove. Ruletista je imao mraĉno lice malo bogatijeg seljaka, sa zubima pola od gvoŹda, a pola od uglja. Otkad ga znam pa do smrti (a umro je od revolvera, ne od metka), isto je izgledao. A ipak, on je bio jedini ĉovek kojem je bilo dato da nagaĉa BoŹanski matematiĉki beskraj i da se s njim uhvati ukoštac.

Nemam nikakvu zaslugu Źto sam ga poznavao i Źto pišem o njemu. Mogao bih, samo s njegovim likom pred oĉima, da podignem ogromnu skalameriju, Vavilon od hartije, jedan bildungsroman od hiljadu stranica, u kojem bih ja, ponizni Serenus Cajtblom, s dušom u grlu pratio progresivno demonizaciju novog Adrijana. A Źta posle? Ćak i ako bih, kakvog li apsurda, dao ono Źto nisam uspeo da dam u proteklih Źezdeset godina – remek delo – ĉemu sve to... Za moj krajnji cilj, za moj veliki pogodak (pored svih remek-dela na svetu, pod zemljom klepsidre i praha maslaĉkovog cveta), dovoljno je da u tri reda zbrojim etape crvljivog Źivota jednog psihopate: naprasito dete mraĉnog lica, koje seĉe gliste na komade i ubija kamenom ptice pevaĉice; strastveni igraĉ klikera i bacanja potkovice (seĉam ga se kako gubi, stalno je gubio pare, klikere i dugmad, a zatim bi se oĉajniĉki tukao); mladiĉ sa trenucima epileptiĉnog besa i preteranim erotskim apetitom; osuĉenik zbog silovanja i pljaĉke. Verujem da sam „jedini bliŹnji” u celoj ovoj teškoj Źivotnoj etapi bio ja, moŹda zbog toga Źto smo zajedno odrasli, roditelji su nam bile komšije. Sve u svemu, nikad me nije udario i gledao me je manje sumnjiĉavo nego ostale, kakvi god oni bili. Pamtim da sam ga nekoliko puta posetio i u zatvoru, gde mi se, kroz hladnoĉu zelenog mikrofona, sve vreme jadao, uŹasno psujuĉi zbog nesreĉe koja ga je pratila u pokeru – traŹio mi je

pare. Skoro da bi zaplakao od poniženja pri pomisli na odvikavanje, zbog toga što nije bio u stanju da dobije nijednu od hiljade partija koje je igrao i uzme pare. Sedeo je tamo na zelenoj dasci, jad od čoveka, očiju crvenih od konjunktivitisa.

Ne, ne mogu govoriti o njemu na realističan način. Kako realistički prikazati živu parabolu? Deprimira me i zamagli mi sve pred očima svaki preokret ili stilski automatizam koji imalo liči na prozu. Samo još da kažem da je posle izlaska iz zatvora počeo da pije i za manje od godinu dana strašno je propao. Nije imao posao, a jedina mesta gde si mogao da ga nađeš bila je nekolicina bircuza, gde mislim da je i spavao. Gledao sam ga kako se gega od stola do stola, obučen kao i svi pijanci (sako na golo telo, tur pantalona mu se vukao po podu) i moli za kriglu piva. Više puta sam video i očajnu farsu, bolnu za mene, ali istovremeno i zabavnu, koju bi pravili redovni klijenti bircuza: pozvali bi ga za sto i rekli mu da će dobiti kriglu piva ako izvuče dužu šibicu. Popadali bi od smeha jer je uvek izvlačio kraću. Nikada, siguran sam, na ovaj način nije „zaradio” pivo.

Upravo u to vreme objavljene su mi prve priče u časopisima, a nedugo zatim i prva zbirka priča, koju smatram svojim najboljim delom. Tada sam bio srećan zbog svakog napisanog reda, imao sam osećaj da sam konkurencija ne samo najboljima iz moje generacije već i najvećim piscima sveta. Polako, ulazio sam u svest čitalaca i književnog sveta, bio sam prihvaćen i osporavan u istoj meri. Oženio sam se prvi put i, na kraju krajeva, osećao sam da živim. Ovo je za mene, međutim, bilo fatalno, jer pisanje uglavnom baš i ne ide sa blagostanjem i srećom. Naravno da sam zaboravio na mog prijatelja. Onda sam ga slučajno sreo na najneverovatnijem mestu: u jednom restoranu u centru, sa prigušenim svetlima, koja su dopirala s mnoštva svetiljki što svetle halucinantno, u bojama duge. Tiho sam razgovarao sa suprugom, a pogled mi je lutao salom, kad mi je pažnju privukla grupa biznismena koji su sedeli za stolom pretrpanim đakonijama. U sredini, u centru pažnje bio je on, sa njegovom izduženom

i mršavom figurom, sjajno obučen, premda je i dalje delovao kao sirotinja, praznog pogleda. Sedeo je ravnodušno dok su drugi uglas pričali sa izvesnom glupavom veselošću. Oduvek sam osećao određenu odbojnost prema tim masnim obrazima i nedoličnim skupim odelima koje su ljudi njihovog kova nosili da bi se istakli. Ali svakako, prvenstveno me je zagolicala nenadana promena nabolje, kad je reč o materijalnom stanju mog prijatelja. Otišao sam do njihovog stola i pružio mu ruku. Ne znam da li se obradovao što me vidi, nisam to mogao da dokučim, ali nas je pozvao za njihov sto i, kako je veče odmicalo, između gomile izrečenih gluposti i banalnosti, poveo se razgovor u zagonetkama, pun čudnih izraza, koje su biznismeni jedan drugom dobacivali preko barokno punog stola i na koje nisam znao kako da reagujem. Nekoliko nedelja kasnije osećao sam teror da sam nadgledan, čak i podsvesno, neke perspektive koje su se gubile prema drugim predelima od aristokratskih, ovlaš obojenim umetnošću, u kojem sam živeo. Štaviše, često sam na ulici, ili čak u mojoj kancelariji, imao utisak da sam pod nadzorom, da me posmatra neko nepoznat, maglovit kao večernji dim u vazduhu. Sada znam sigurno da sam bio podvrgnut proverama jer sam bio predložen da počnem šegrtovanje u podzemnom svetu ruleta.

Ponekad sam ispunjen srećnom mišlju da Bog možda ne postoji. Ono što mi se pre nekoliko godina činilo kao krvavi raj (tadašnji moj život delovao mi je kao zeleni rakurs, slično Mantenjinom *Hristu*), sada je to bio eufemizovani pakao dat zaboravu, ali ne manje mogući, pa samim tim ne manje zastrašujući. Da bi me ohrabрили kada sam prvi put sišao u podzemlje, govorili su da je samo prva igra teška za podneti, a da mi posle „anatomska” strana ruleta neće više biti odbojna, da ću otkriti u njoj istinitu, slatku čudesnost ove igre; kome uđe u krv, nastavili bi oni, postaće mu neophodna kao vino ili žena. Prve noći zavezali su mi oči i vozili me, menjajući kola po ulicama grada dok više nisam znao ni kako se zovem ni gde se nalazim. Zatim su me vukli po nekim hodnicima, silazili stepeništem koje je mirisalo na

vlagu i mačju pišaćku. Iznad bi se povremeno čuo zvuk tramvaja. Odvezali su mi oči u jednom podrumu, osvetljenom s nekoliko sveća na stolovima od bačvi za sardine, koji su bili smešteni pod svodovima, a okolo su bili manji trupci umesto stolica. Sve to je ličilo na kafanu, uređenu sa mnogo truda kako bi imala rustični ambijent. Ovaj utisak bio je povećan metalnim čašama ili kriglama za pivo iz kojih je pilo petnaestak dobro obučениh i veselih ljudi, smeštenih oko bačvi. Po zemljanom podu bilo je kuhinjskih buba. Neke zgažene davale su slabe znake života. Seo sam za sto s mojim rumenim drugom. Oplade su već bile položene, zapisane kredom na crnoj tabli, tako da sam shvatio da sam zasad samo posmatrač. Bile su to oplade na velike sume, mnogo veće nego što sam ikada video u igrama na sreću. Odjednom je zabava akcionara – jer su se tako međusobno oslovljavali – zamrla, a piće zaboravljeno u čašama i kriglama ispunjavalo je mirisom špiritusa i piva teški kafanski vazduh. Pogledi ljudi sve češće su se okretali ka manjim vratima na dnu. Posle nekog vremena, ta vrata su se otvorila i u salu je ušao jedan tip, sličan mom drugu iz detinjstva iz perioda svog potpunog potonuća. Njegov sako je imao poderane džepove, a pantalone su mu bile vezane nekim kanapom umesto kaiša. O njegovom licu, koje je bilo izabrano i delimično se naziralo ispod prljave i neuredne kose, može se jednostavno reći da je to bilo lice pijanca. Imao je izgled nekog barmena, a pod miškom je nosio neku masnu drvenu kutiju. Gazda – tako se zvao onaj koji je zapošljavao ruletiste – prosto je gurnuo tog lika s leđa. Pijanac se popeo na neki drveni sanduk koji dotad nisam primetio; stajao je zgrčen, u grotesknoj pozi olimpijskog pobednika. Akcionari su ga gledali s velikim interesovanjem, stalno skrećući pažnju jedan drugom na neke detalje njegovog izgleda. Jednog sam iznenadio dok se krišom krstio. Drugi je grickao nokte. Treći je nešto dobacivao gazdi. Ali sva buka bila je kao makazama presečena kad je gazda otvorio kutiju. Svi su izdužili vratove kao hipnotisani prema malom crnom predmetu koji se sijao kao dijamant. Bio je to revolver sa šest metaka,

dobro podmazan. Gazda ga je laganim pokretima pokazao prisutnima, skoro ritualno, kao mađioničar koji pokazuje prazne ruke, iz kojih će kasnije izroniti čuda. Zatim je prošao prstima preko burenceta revolvera, zavrteo ga, i začu se tanak zvuk, kao smeh gnoma. Ostavio je zatim revolver na sto i iz jedne kutijice izvadio metak u metalnoj košuljici, a potom ga stavio u ruke prvog akcionara. Ovaj ga je pažljivo pregledao sa svih strana, klimnu glavom u znak odobrenja, ali sa izrazom lica kao da mu je žao što je sve u redu i dodao ga onom pored sebe. Tako je prošao iz ruke u ruku, ostavljajući tragove masnoće na svim prstima. I ja sam ga na trenutak dotakao. Očekivao sam da bude hladan kao led ili pak da peče, ali bio je samo topao. Nakon što su ga svi dodirnuli, vraćen je gazdi, koji je širokim, jasnim pokretima stavio metak u jedan od šest otvora na burencetu. Ponovo je prošao rukom preko pokretnog dela, koji se zavrteo nekoliko dugačkih sekundi uz isti cijukavi zvuk. Na kraju, uz čudan naklon, pružio je čoveku na kovčegu oružje koje se sijalo. U tišini koja kosti pretvara u prah – i sad se sećam jasno, čuo se samo zvuk buba koje su se kretale po podu – čovek je prislonio revolver na slepoočnicu. Zbog loše koncentracije i slabog svetla oči su počele da mi se umaraju, tako da sam odjednom video obris prosjaka na kovčegu s revolverom na slepoočnici; rastočio se u nekoliko mrlja, što žutih, što fosforescentno zelenih. Beli zid iza njega postao je ogroman: video sam svaku pukotinu, a svako zrno kreča, zadebljano poput kože nekog starca, ostavljalo je plavkaste tragove na zidu. Najednom, u podrumu je počeo da se oseća miris mošusa i znoja. Čovek s kovčega, stisnutih kapaka i iskrivljenih usana kao da je osećao odvratnu prazninu, grubo pritisnu obarač.

Zatim se nasmeši naivno i zbunjeno. Jedino što se čulo bio je zvuk obarača na revolveru. Sišao je sa kovčega i seo, iscrpljen. Gazda se sjurio ka njemu i skoro ga je srušio zagrlivši ga. Za razliku od njega, oni u sali počeli su užasno da psuju, kao poludeli. Kad su gazda i ruletista izašli na mala vrata, ovi su ih ispratili divljom vikom, kakva se može čuti jedino na boks-mečevima.

Slučajno, prvi ruletista kog sam video ostao je živ. Nekoliko godina od tada bio sam prisutan stotinama ruleta i video sam mnogo puta prizore koji se ne mogu rečima opisati: ljudski mozak, jedina zaista božanska supstanca, alhemijsko zlato gde se sve nalazi, prosipa se po podu pomešana s delićima kostiju iz glave. Pomislivši na koride i gladijatore, ubrzo sam shvatio da mi je ova igra ušla u krv i promenila život. Rulet u principu ima geometrijsku jednostavnost i snagu paučine: likovi drame su ruletista, gazda i neki akcionari. U sporednim ulogama su vlasnik podruma, policajac koji patrolira u blizini i oni koji su zaduženi, ukoliko je potrebno, da se otarase leša. Relativno male sume koje oni dobijaju, iz njihovog ugla bile su prava bogatstva. Ruletista je svakako bio glavna zvezda ruleta i stub njegovog postojanja. Po pravilu, ruletisti su se nalazili među nesrećnicima u potrazi za hlebom, kao psi lualice, ili među pijancima i tek oslobođenim robijašima. Svako, ako je živ i spreman da stavi glavu na kocku za mnogo, mnogo para (ali šta znače pare pod ovim uslovima?), mogao je da postane ruletista. Pored toga bilo je poželjno da nema nikakve društvene odnose: porodicu, posao, bliske prijatelje. Ruletista ima pet od šest šansi da se spasi. On dobija oko deset odsto od dobiti gazde. Ovaj mora da ima ozbiljne fondove jer, ukoliko ruletista umre, mora da plati uloge svim akcionarima koji su se kladili protiv njega. I akcionari takođe imaju jednu od šest šansi da pobeđu. Ako ruletista pogine, oni dobijaju ulog udesetostručen, ponekad i dvadesetostruko više, zavisno od prethodnog dogovora sa gazdom. Ruletista, međutim, ima pet od šest šansi da ne umre samo u prvoj igri. Statistički gledano, ako još jednom stavi revolver na slepoočnicu, njegove šanse se smanjuju. U šestom pokušaju njegove šanse su nula. Zapravo, u vreme kad je moj stari prijatelj ušao u svet ruleta, postajući Ruletista sa velikim R, nisu bili poznati slučajevi preživljavanja ni posle četvrte igre. Najveći broj ruletista, naravno, bili su slučajni i ne bi ponovili užasno iskustvo ni pod kakvim uslovima. Samo njih nekoliko privukla je mogućnost zarade velikih para i to samo da bi i sami

mogli da angažuju svog ruletistu i postanu gazde, što je bilo moguće čak i posle druge igre.

Nema nikakvog značaja ovde nastaviti sa opisom igre. Bila je to glupa ali privlačna igra, kao i svaka druga, malo preuveličana onom mrljom krvi, koja prija svakom ko želi da utoli zlo u sebi. Vraćam se na onog koji je poništio igru samo zbog toga što je igrao perfektno. Kako kaže legenda (koju si u to vreme mogao čuti u svim gradskim tavernama), njega nije nikakav gazda privukao, on je čuo za tu igru i sam je došao da vidi. Pretpostavljam da je gazda koji ga je angažovao bio srećan da na tako jednostavan način dođe do ruletiste, jer su obično bili potrebni dugi i teški pregovori, kao i razne pogodbe sa onima koji tek tako stavljaju glavu na panj. Na početku, svaki nesrećnik bi tražio i mesec i zvezde i bilo je potrebno dosta veštine ubediti ga da njegov život i krv ne vrede koliko ceo svet, već samo određen broj novčanica, zavisno od potražnje na tržištu. Ruletista kom nije trebalo da nacrtaš da je zapravo niko i ništa, koga nije trebalo da plašiš prijavom policiji – to je bila prava, nenadana sreća. Naročito kad bi primio prvi deo, koji je gazda teškom mukom predložio. O prvim igrama ruleta na kojima je učestvovao moj drug nisam saznao bogzna šta. Prvi i drugi, a možda čak i treći put kad je izvukao živu glavu, zamišljam da su ga akcionari jedva primetili. Možda su ga smatrali srećnim ruletistom, u najboljem slučaju. Ali posle četvrtog i petog puta postao je centralna ličnost ruleta, zapravo pravi mit, koji je rastao neviđeno u narednim godinama. Za dve godine od našeg susreta u restoranu, Ruletista je osam puta stavio revolver na slepoočnicu u podzemlju prljavog lavirinta našeg grada. Svaki put, pričao mi je posle (a imao sam priliku da se i sam uverim), na njegovom izmučenom licu niskog čela upisao bi se nepojmljiv strah, životinjsko beznađe, koje nije bilo moguće gledati. Činilo se da ga je svaki put upravo taj strah spasao od smrti. Njegov emocionalni pritisak dostizao je vrhunac kad bi naglo pritisnuo obarač, zatvorenih očiju i sa ružnom grimasom na ustima. Čuo bi se samo zvuk obarača, posle kojeg bi njegovo telo sa teškim

kostima padalo lagano na pod, onesvećeno ali nepovređeno. Nekoliko dana bi ležao iscrpljen u krevetu, ali se posle brzo oporavljaio i nastavljao život između kabarea i javne kuće. Koliko god se trudio svojom malenom imaginacijom, nije mogao da potroši koliko je zaradio, tako da je počeo da se bogati. Odvojio se od gazde i postao je sam sebi gazda. Zašto je nastavio da igra ovu opasnu igru, ostala je zagonetka. Bilo je moguće samo jedno objašnjenje, ali Bog zna koliko je to istinito – da je i dalje rizikovao samo zbog nekakve slave, kao sportista koji nastavlja da se takmiči da bi prevazišao sam sebe. Ako je ova pretpostavka tačna, to bi bila novina u igri ruleta, koji se uvek odvijao samo zbog para. Kome bi palo na pamet da postane svetski prvak u preživljavanju? Činjenica je da je Ruletista uspevao da održi ovakav tempo, a da mu je s druge strane konkurencija bila smrt. I upravo u trenutku kada je ova sumorno strašna igra pretela da postane monotona (oni koji su dolazili na rulet mog druga, dolazili bi samo da ga vide, a ne da se klade, jer su imali utisak da se klade protiv samog vraga), Ruletista je napravio prvi korak bezumnosti koji je praktično razorio igru, raspršujući svaku mogućnost takmičenja, sem one koja prevazilazi naš um da promisli o našem postojanju. Te zime, putem sigurnog i brzog kanala za informisanje u svetu ruleta, najavio je da će organizovati specijalni rulet u noći Božića: revolver će imati dva punjenja umesto jednog.

Šanse da preživi sada su bile smanjene na tri prema jedan, ako ne računamo na progresivni pad šansi u sledećim igrama. Mnogi poznavaoi su čak i posle smrti Ruletiste govorili da je rulet iz božićne noći zapravo bio potez genija i da je sve što se posle nastavilo, premda spektakularno, bilo samo nastavak tog čina. Bio sam prisutan na božićnom ruletu. Podzemna sala pripadala je nekoj fabrici konjaka i mirisala je na hemijski alkohol, doduše loš. Iako je bila veća od svih koje sam dotad video, te noći je bila prepuna. Gde god da pogledaš, video bi poznata lica – oficiri i slikari, nekoliko bradatih popova, industrijalci i kurtizane – svi uzbuđeni zbog ove neočekivane novine u ruletu.

Tabla, na kojoj su dva mladića samo u košuljama upisivala kvote opklada, zauzela je ceo zid iza sanduka na kom bi trebalo da stoji Ruletista. Posle nekog vremena ovaj se pojavio, jedva se mogao videti kroz gusti dim iz sale. Popeo se na sanduk i, posle ceremonije provere oružja i metaka, koja je trajala duže nego obično, jer niko nije hteo da propusti priliku da dodirne cev revolvera, uzeo je pištolj, stavio metke i zavrteo burence dlanom prema sebi. Čuo se kao i obično tanak zvuk koji se raširio celom salom, mir nije poremetila nikakva eksplozija niti se na okrećenim zidovima pojavio ikakav cvet od krvi. Ruletista se srušio sa sanduka pravo na ruke onima iz prvih redova, rušeći pritom čaše i svežnjeve novčanica sa improvizovanih stolova. Plakao sam tad kao dete, što zbog emocija, što iz očaja, jer sam se kladio na ogromnu sumu za mene i izgubio, kao i svi koji su povećali opklade jer se činilo da Ruletista ima samo monstruožnu šansu. Kao i uvek, izašli smo u malim grupama iz dobro kamufliranog brloga i pored noći koja nas je dočekala, pored mira naselja na periferiji, imali smo osećaj da nas neko prati pogledom iz svega što nas okružuje, iz zaslepljujućeg sloja fluorescentnog snega, iz okićenih izloga sa jelama i srebrnim papirnim zvezdama, među retkim prolaznicima s rukama punim paketa i uspavane dece sa šalovima preko nosa i usta. Poneka žena, rumena od vlažne hladnoće, uvijena u bundu, vukla bi prijatelja ili muža prema izlozima s čizmama i ešarpama u raznim bojama, od tirkizne do bledoplave i ljubičaste. Put do moje kuće prolazio je pored dečjeg parka, gde su se klinci, umazani čokoladom, zaustavljali ispred kioska s limunadom i slatkišima. Jedan toplo obučen otac vukao je za sobom po snegu sanke sa svojom kćerkom i iznenada mi je namignuo. Bio je to gazda kog sam upoznao na nekom ruletu. Osećao sam se strašno.

Naravno da sam sebi obećao da ću se odvojiti od sveta ruleta. Ali u tom periodu sam objavljivao i po dve-tri knjige godišnje, to je bio tip uspeha koji najavljuje veliko ćutanje, a zatim zaborav. Svakom novom knjigom pokrивao sam dugove sa ruleta i pono-

vo bih tamo potonuo, pod zemljom, gde nas, neko bi rekao, pre-dosećanje našeg mesa i kostiju vuče tokom života. Ono što me čudi sada jeste „idealistički”, „nežni” sadržaj knjiga koje sam tada pisao, onaj gadljivi stil D' Anuncija, koji mi se kod mene dopadao. Plemenite misli, prinčevski pokreti, mnogo svile, duhovnosti i mudar pripovedač, sveznalica, koji je činio da se priča bez priče odvija samo umećem upotrebe reči. Jednom uhvaćen u igri ruleta, nisam mogao izbeći da me poput vrelog talasa udari ono što je bila novina u ovoj igri sa smrću, a koju je nametnuo svojom izrazitom ličnošću Ruletista. Pošto je ponovio još dva puta rulet s duplim punjenjem, postao je toliko bogat, a samim tim i vrlo poželjan u raznim industrijskim branšama u zemlji, jer je posedovao njihove akcije, tako da je vulgarni rulet kao izvor dobiti za opstanak ili bogaćenje postao apsurdan. S druge strane, njegove kvote počele su da opadaju, uprkos fanaticima koji su se zakleli da igraju protiv njega. Na jedan znak Ruletiste ceo sistem opklada bi se srušio. Postalo je glupo organizovati rulet s nekim nesrećnikom koji prislanja revolver na slepoočnicu. Nije više bilo gazdi i akcionara, i jedini koji je još organizovao rulet bio je sam Ruletista. Ali sve je postalo predstava, sa ulaznicama umesto opklada i s jednim glumcem u predstavi, koji je s vremena na vreme ulazio u opkladu sa svojom sudbinom kao pravi gladijator. Zakupljene sale bile su sve veće. Potpuno se odustalo od tradicije da se sve odigrava u pacovskim rupama koje mirišu na krv i balegu, kao na Rembrantovim slikama. Sada se u podzemlje odlazilo u odeći od najkvalitetnije svile, s masnim sjajem; a na stolovima su bili kristalni pehari prekriveni danskom čipkom, nameštaj sa cvetnim intarzijama i lusteri sa puno kristalnih prizmi i dodacima kvarca. Umesto piva služilo se birano piće u bocama čudnih oblika. Žene u večernjim toaletama sedele su za stolovima odakle su radoznalih pogleda pratile scenu na kojoj je u početku svirala muzika i sa svih strana izvirivale su sjajne zlatne trube, krivi vratovi saksofona, graciozne flaute, u stalnom pokretu tromboni. Mislim da je tako

izgledala i sala u kojoj je Ruletista prvi put probao revolver sa tri punjenja. Tada je imao isto toliko šansi da preživi, koliko i da poslednji put igra ovu zaumnu igru. Novi ambijent i napadni luksuz koji je obavijao prostor gde se igrao rulet činili su da se uveća uzbuđenje publike na miris smrti. Ostalo je sve bilo istinito. Sada je Ruletista imao sređenu kosu namazanu briljantinom, nosio je smoking i široke pantalone koje su tada bile u modi, a revolver je bio pravi i meci zasigurno smrtonosni. Mogućnost toliko očekivanog „nesrećnog slučaja” – veća je nego ikada pre. Oružje je opet prošlo krug, svi su ga dodirivali i na rukama je ostajao miris finog ulja. Ni najdelikatnije gospođe iz sale nisu krile pogled, a u sjaju njihovih očiju mogla se videti perverzna želja da vide ono što su neke od njih samo načule o ruletu: da lobanja puca kao ljuska od jajeta i da se ona masa mozga proliva na njihove haljine. Zapravo, uvek me je potresala potreba žena da budu blizu smrti, potreba da budu blizu muškaraca koji skoro metafizički mirišu na barut. Neverovatno uspeh kod žena one glupe i razjarene šimpanze, koja se s vremena na vreme igrala sopstvenim životom, mora da je otud isplivao. Verujem da se nikad ne bi sa više strasti volele kao posle njegove smrti, kad bi u kući s ljubavnicima bacale krvave haljine, kao sive krvave zavoje i očne tečnosti. Ali Ruletista se popeo na sanduk, sada obučen u crveno; podigao je revolver na slepoočnicu, i sa onim istim izbezumljenim izrazom straha na licu povukao obarač. Zatim je tišina poništila sve na nekoliko sekundi i čuo se zvuk pada izmučenog tela na pod. Posle nekoliko dana delirijuma u bolnici, Ruletista je nastavio svoj život. Teško mi je da zaboravim njegovo izmučeno telo dok je ležao na leđima na tepihu Buha-
ra pored nožica sanduka. Nekada bi preživle ruletiste psovali, nekada i prebijali očajni akcionari; sada je, međutim, moj drug dobio aplauz kao da je filmska zvezda, njegovo onesvešćeno telo opkolili su s poštovanjem. Mlade devojke su se gurale histerično plačući i bile su srećne ako bi uspele da ga dodirnu.

Rulet sa tri punjenja u burencetu revolvera pomešao se u